

Nr 633

Av herrar **Källenius** och **Löfroth**, *angående det ekonomiska ansvaret för kommunal verksamhet genom särskilda rättssubjekt.*

(Lika lydande med motion nr 534 i Första kammaren)

Anlitande av särskilda rättssubjekt i offentlig verksamhet har under senare tid fått allt större utbredning och i olika sammanhang blivit föremål för överväganden. I fjol avgav sålunda 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna sitt slutbetänkande (SOU 1960:32), som under hösten blivit föremål för remissbehandling. Sedan våren 1959 har den då tillsatta kommunalrättskommittén haft att utreda motsvarande frågor för kommunalförvaltningens del. Enligt förkljudande har denna kommitté dock icke ännu gripit sig an uppgiften, förmodligen enär man velat avvakta slutförandet av 1953 års utredning; vid tillsättandet av kommunalrättskommittén förutsattes i själva verket att kommittén skulle söka tillgodogöra sig de resultat vartill utredningen beträffande de statliga företagsformerna kunde komma.

I vad mån kommunalrättskommittén kan utvinna någonting positivt av det nu framlagda betänkandet om de statliga företagsformerna förefaller ovisst. Det vill synas som om problemen för kommunalförvaltningens vidkommande i ganska stor utsträckning skilja sig från dem som inställa sig vid anlitande av särskilda rättssubjekt inom den statliga sektorn. Intresselösa för de statsägda företagen äro å andra sidan de i direktiven för kommunalrättskommittén särskilt apostroferade riskerna för att i bolagsform driven kommunalförvaltning kan komma i konflikt med kommunallagens kompetensregler eller den inom kommunalrätten upprätthållna principen att kommunal verksamhet icke uteslutande får ha till syfte att tillgodose vinstintressen.

Andra i direktiven icke uppmärksammade olikheter mellan situationerna i fråga om stats- och kommunalförvaltning förekomma också. Vid statlig bolagsdrift har syftet med den valda företagsformen väsentligen varit att skapa friare och samtidigt effektivare arbetsformer. Valet av företagsform har däremot ej betingats av någon önskan att eliminera statens ekonomiska ansvar för verksamheten. Om det statsägda företags driftresultat varit otillfredsställande eller betydande extra investeringar krävts för att göra driften lönsam eller mindre förlustbringande har statsverket tillskjutit behövlige medel. De enskilda som trätt i affärskontakt med företaget ha aldrig

behövt ifrågasätta statsverkets vilja att om så skulle krävas i företagens ställe fullgöra dess förbindelser.

Även beträffande kommunerna har givetvis effektivitetskravet varit av avgörande betydelse för valet av företagsform. Det skulle också vara orätt att påstå att kommunerna i gemen skulle uppträtt på annat sätt än statsverket gentemot de kommunägda bolagens fordringsägare. Även från kommunalt håll har man hittills regelmässigt känt ett moraliskt ansvar för sina oftast av ledande kommunalmän styrda bolag och vid behov genom tillskjutna bidrag av skattemedel gjort det möjligt för dessa företag att honorera sina förbindelser i lägen då de själva saknat möjlighet därtill. Undantag från detta regelmässiga uppträdande från kommunalt håll kan emellertid inträffa.

För någon tid sedan hände att en lapplandskommun och det däri befintliga municipalsamhället gemensamt engagerade sig i ett hotellföretag. Detta engagemang var på grund av bristen på resanderum i centralorten i och för sig motiverat. Under ärendets beredning fann man emellertid lämpligt att utvidga planerna så att det tillämnade hotellföretaget även skulle tillgodose turistintresset. Hotellet kom därför att bli av annan storlek och standard än det skulle fått om det endast haft den ursprungliga blygsammare uppgiften.

För företaget hade anlåtats aktiebolagsform, även detta i och för sig en normal form för kommunal hotellrörelse. Kommunen tecknade aktier för ett belopp av 200 000, municipalsamhället, som egentligen saknade befogenhet därtill, aktier för ett belopp av 50 000 kronor. Vidare överlät kommunen viss tomtmark på bolaget och iklädde sig därutöver vissa borgensåtaganden för erforderliga byggnadskreditiv. Under byggandet visade sig uppgjorda kostnadskalkyler minst sagt bristfälliga. Hotellet kom att kosta halvannan miljon mer än man tänkt sig. Sedan hotellet färdigställdes och kommit i gång blev det snart tydligt att intäkterna inte förslogo att täcka med byggenskapen och driften förenade kostnader. Att här i detalj återberätta vad som sedan inträffade har ingen mening. Efter ändlösa förhandlingar, styrelse- och fullmäktigebeslut, blev det så småningom klart att kommunen inte ville påtaga sig större ekonomiska engagemang än de redan gjorda. Företaget försattes i konkurs. Boet hade en brist på närmare en miljon. De företag som engagerat sig i hotellet i tron att kommunen i sista hand skulle bära förlustriskerna åsamkades stora förluster.

Anledning saknas att i detta sammanhang närmare ingå på frågan om vem, styrelsen eller de kommunala myndigheterna, som haft största skulden till det inträffade. Kvar står emellertid att fallissemanget blivit en varning för banker, entreprenörer och leverantörer att i framtiden iakttaga försiktighet och skaffa sig garantier innan man träder i affärsförbindelse med kommunägda bolag. Det kan emellertid ifrågasättas om man bör stanna vid detta. Den i bolagsform eller genom andra självständiga rättssubjekt drivna

kommunala verksamheten har under senare år fått väldig omfattning. Genomgående torde det förhålla sig så att kreditgivare, företag och allmänhet ansett sig ha grundad anledning att tro att den i dessa företagsformer drivna verksamheten garanterats ekonomiskt av de kommuner som igångsatt företaget. Arvidsjaursfallet visar emellertid att detta förtroende numera inte längre kan göra anspråk på att vara »grundmurat».

Utan att i detta sammanhang draga upp frågan huruvida kommunernas möjligheter att anlita särskilt bildade rättssubjekt böra begränsas, synas skäl föreligga att undersöka om icke kommunerna borde tillförbindas att vid startandet av dylika företag ikläda sig särskilda ekonomiska garantier. I vilken form detta bör ske kan inte utan närmare utredning anges. Olika alternativ stå här öppna. Teoretiskt möjligt men praktiskt troligen ogenomförbart skulle vara att i likhet med vad som (jfr statsverkspropositionen 1961 Kapitalbudgeten, sid. 31) föreslagits i fråga om s. k. byggmästarbildade bostadsrättsföreningar söka få till stånd ett särskilt kontroll- och garanti-företag för kommunala bolags åtaganden. Andra tänkbara alternativ vore att föreskriva kommunal borgen i viss utsträckning för kommunägda företags förbindelser eller genom lagstiftning skapa en särskilt för kommuner avsedd företagsform. Det ligger utom ramen för denna motion att presentera konkreta förslag härutinnan. Uppenbart är emellertid att hithörande spörsmål böra prövas i samband med de problemkomplex som kommunalrättskommittén redan fått i uppdrag att utreda.

Under åberopande av vad sålunda framförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande det ekonomiska ansvaret för kommunal verksamhet, som drivs med anlitande av särskilt bildade rättssubjekt.

Stockholm den 26 januari 1961

Sten Källenius

John G. Löfroth